

Goran Stanković

ANALOGNE PRIČE, DIGITALNE PESME (ili obrnuto)

Ako postavimo četiri boksera u četiri ugla i nazovemo ih proza, poezija, analogna i digitalna forma, i potpišemo se kao Pikaso, da li na tom papiru treba sami da upišemo i dijagnozu bolesti? Sam Pikaso je bio svima dobro poznati slikar i slabo kome poznati gnoseolog. Istraživanja čovekove percepcije koja su u 20. veku sprovodili neuropsiholozi pokazala su začudnu tačnost likovnih postavki analitičkog kubizma. Jer čovek svet vidi na način kojim posmatra kubističku sliku, najpre, kao u magnovenju naslućeni obris onoga što je na slici, a potom, taj isti predmet kao niz fasetalno razlomljenih površina. To se približno tako događa. Da ne zalazimo u istovremenost tih procesa, njihovo preplitanje, nerazlučivost, *jednost*. Nije ovo ni mesto ni vreme za takva cinculiranja.

Kako na Pikasovom platnu, tako i u oku. Kada vidimo neku, pa, kuću, istovremeno opažamo vanvremenski model kuće (*illud tempus*), nešto veoma nalik dečijem crtežu, uporedo sa onim malo okrnjenim crepom, ivicom oluka obraslim mahovinom, levim gornjim uglom prozora sa navučenom čipkanom zavesom, od vremena već pomalo izblajhanom žutom bojom zidova...

Rečju, svet je analogan, dakle, neprekidan, kontinuiran, protočan, ali se doživljava digitalno, u umnim preskocima preko kozlića. I pošto smo izveli tu pojmovnu akrobaciju, spekulaciju, manipulaciju, transformaciju, sa punim pravom možemo da kažemo da su pojmovi analognog i digitalnog signala tehnološka prevodnica žanrova poezije i proze.

Analogne pojave su priča, digitalne pesma? Možda. Možda i ne.

Analogno vreme je vreme priče, kontinuirano vreme sleda, i izgovara se u rečenicama kao svojim najmanjim semantičkim celinama. Digitalno vreme je vreme pesme, skokovito je, granovito, razbokoreno, niko ne zna gde će uteći. Pesma se izgovara u rečima kao najmanjim i osnovnim informatičkim celinama.

Da vidimo sada šta dalje: ka novijim analogijama, prepunim paradoksa! Nikada ne pitaj šta možeš da uradiš za državu, već šta država može da uradi za tebe! Setimo se budućnosti da bismo naslutili prošlost! Nikad ne potcenjuj jačeg od sebe! Izuzetak ne potvrđuje, već samo jalovo iskušava pravilo! Vremenu Interneta, kako izgleda, više odgovara poezija, i to ponajmanje zbog vremena koje je potrebno za čitanje. I dalje najveći broj ljudi štampa tekstove a ne čita ih sa ekrana. Čak i ako čitaju sa ekrana, čine to na isti način kao i štampanu knjigu, samo bez krevetske udobnosti. Postoje i druge činjenice, ako se uopšte možemo razabrati u tom nedoglednom univerzumu, kakav je prvi shvatio, izgleda, Borhes. Na delu je do skora neslućeni uzlet govore proze, standardnih prozних dela prilagođenih za slušanje, koje glumci izgovaraju, a vozači ubacuju u svoje cedejeve na dugim putovanjima. Taj novi oblik će proizvesti nove književne oblike, dela rađena

isključivo za slušanje. Umesto pesama u prozi, ili poetske proze, reč je o govornoj literaturi, govornoj *poeziji*prozi. Tu se nalazimo pred zajedničkom tačkom: izgovorenom reči. Mi, *proznopesnički* pisci ne posedujemo sliku, ili bar nismo sposobni da njome baratamo na dostojanstven način. Od svih sredstava na Internetu nam preostaje samo zvuk, i to zvuk ljudskog glasa!

Zna se da poeziju prati mrmljanje sebi u bradu, unutrašnji treptaj, dok prozu prati izgovoreni, spoljašnji glas. Srednjovekovna poezija se u manastirima grgoljila, svojim brujem zapremajući unutrašnji prostor čovekove duše, dok su prozu od početka pratili saloni za čitanje, gromke, netremične reči. Eto, i dan-danas se uvijačima cigara u pušačkom raju Kube čitaju knjige dok motaju te uzvišene tubice koji se dime. I tehnologija se umešala na kraju moderne, tokom prošlog veka, i učinila i prozu i poeziju pomalo zastarelom. A onda, u postmoderni, isto je učinila i sa samim *tekstom*, kao majkom i ocem svih proza i poezija. Preživljavaju samo prelazni oblici, evoluciono izdanci, Darvinovog dodira dostojni.

Sa tekstom komunikacija se oslobađa vremena, sa hipertekstom se oslobađa i prostora. Procesi su u punom jeku, mislimo da smo preplavljeni tekstom, ali to su zapravo informacije. Čak ni to, u doslovnom smislu, jer slika dominira. Tekst, prozni ili poetski, ostaje u zabranu. A tu je već sasvim svejedno kojim ćemo ga kodom čitati.

Doduše, proza stvara slike, zato još odoleva. Da bi poezija tako odolevala, mora se vratiti zvuku. Pojavljuju se vizuelni romani i govorni romani. U ekstremnim vidovima, vizuelni i zvučni *tekstovi*. Ali tu smo već prešli na teren *novih umetničkih tendencija*. Nas još uvek muči potreba za porukom i njenim prenošenjem.

Uvek se prisetim reči Roberta Grejvsa, koji na nekom zaboravljenom mestu kaže da prozu piše za čitaoce a poeziju za pesnike. Pa me analogni tok misli povede ka Branku Miljkoviću, i njegovom stihu „poeziju će svi pisati“. I odjednom, digitalni poskok, ponekad nazvan „efekt leptirovog krila“, ponegde Gedelovom teorijom nedostatnosti svakog sistema, povremeno zen-budističkim paradoksalnim preokretanjem, navodi me na „ulančavajuće zaključke“: ako će poeziju (ili prozu) svi pisati, ona i neće baš biti vredna opstanka, čitaoci će se postepeno pretvarati u gledaoce, ili slušaoce, i krug će se zatvoriti. Jer na početku je i bila govorna reč, oko neolitske vatre, ili priča o lovu islikana na zidovima pećine. Plemenska budućnost nam se smeši. Ta priča uvek počinje na sledeći način: oko vatre koja baca varnice u ozarenu noć, sedeli su ljudi, žene i deca i slušali priče svog vrača...

Poezija neće nestati, možda će samo imena pesnika biti zaboravljena. Proza će se uvek pričati, iako nećemo znati imena govornika. I danas u Indiji postoje profesionalni pripovedači, lualice koji na trgovima pripovedaju priče. Jer proza je genetički atribut čovekov, ljudi će uvek pričati priče, povremeno ih i slikati na zidovima pećina iz kojih je Platon bio slepački iseljen. A poezija će za to vreme dodirivati sopstvo, iliti neki drugi *topos* za najdražu čovekovu opsesiju: besmrtnost. Ma, samo mislimo da se sve to o čemu pričamo razlikuje!